

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

v době posledních korektur aktuálního čísla Bulletinu se tuzemský mediální svět upíral do zaplavené České kotliny a referoval o semknutí jinak hluboce znesvářených fotbalových fanoušků velké istanbulske trojky proti autoritářským postupům premiéra Erdogana. Ani jedno z témat bohužel pokryto ještě nenaleznete, toužebně očekávaným právem na pěkné počasí se nezabýváme a místo Turecka se věnujeme zhodnocení vývoje v Sýrii, jehož se zhostil Lukáš Hoder.

Hned dvakrát se v Bulletinu objevují články o Bangladéši, jednou rozebíráme činnost tamního Tribunálu pro mezinárodní zločiny, který se vypořádává s více než čtyřicet let starými událostmi občanské války, a podruhé přinášíme reakci zainteresovaných hráčů po katastrofě při zřícení budovy bangladéšské textilky, jež měla za následek řádově více mrtvých než letošní záplavy v celé Evropě. Zajímavé věci se dějí i ve Francii, která stíhá prvního obviněného z genocidy ve Rwandě.

Evropská sekce „vsadila na jistotu“. Hostující příspěvatelka Lucie Otáhalová z La Strady přibližuje nedávný rozsudek Evropského soudního dvora ve věci C. N. proti Velké Británii a jeho možné dopady pro Českou republiku. Štrasburský soud si ve sledovaném období posledního měsíce dopřával s případy nejvyšší důležitosti oddychu, zato lucemburský Soudní dvůr EU se v postlisabonském období s právně závaznou Listinou základních práv lidskoprávně činí. Dále přinášíme přehled posledního vývoje ve věci přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech.

Česká sekce žila zejména legislativními manévry okolo referenda a důrazným vysvětlením Ústavního soudu ministerstvu financí, že to myslí s bojem samosprávy proti hazardu skutečně vážně.

Poučné chvíle s Bulletinem přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Hubert Smekal.

Obsah

Syrská kanonáda před jednáním v Ženevě

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 5

Další tah bangladéšského tribunálu: obvinění britského občana

Francie stíhá prvního obviněného z genocidy ve Rwandě

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 8

Lidskoprávně z Lucemburku

Přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech

Případ C. N. proti Velké Británii

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 15

Černé svědomí oděvních firem zlepšuje podmínky dělníků

4) Česká republika a lidská práva | 16

Pokračování boje obcí s hazardem před Ústavním soudem

Bude česká ústava obohacena o výrazný prvek přímé demokracie?

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

It's time for human rights and democratization on FB

Je čas na lidská práva a demokratizaci na FB

Servis pro zájemce o lidská práva na webu Centra

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlineů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz.

Syrská kanonáda před jednáním v Ženevě

Lukáš Hoder

Západním demokraciím zatím příliš nevadí, že ve východním Středomoří již dva roky bují brutální občanská válka. Například v České republice se nejedná ani o téma veřejné debaty. V Sýrii zatím zemřelo asi 70 tisíc lidí a konflikt hrozí přerůst v seriózní regionální válku. Jemná stabilita Iráku se otřásá, v Sýrii bombarduje vybrané cíle izraelské letectvo, Turecko prosí USA o podporu a Írán s libanonským Hizballáhem do Sýrie posílají své žoldáky a zbraně. Konflikt se zintenzivňuje před červnovými rozhovory v Ženevě.

Od Evropské unie zřejmě nelze očekávat v souvislosti se Sýrií jasná stanoviska, tím méně konkrétní politiku. V USA mezitím panuje zřejmě největší politická krize od dob bojů mezi Billem Clintonem a republikánem Gingrichem v 90. letech. Zatímco po svém znovuzvolení prezident Obama slíbil ambiciózní progresivní agendu, jeho vláda po sérii skandálů z poloviny května (široké sledování novinářů, daňové kontroly politických soupeřů, atd.) utrpěla velký šrám na důvěryhodnosti [1]. Ve své zahraniční politice věnoval prezident Obama mnoho energie na vyvázání USA z Blízkého východu a soustředění se na Asii, nicméně region ho jen tak pustit nehodlá.

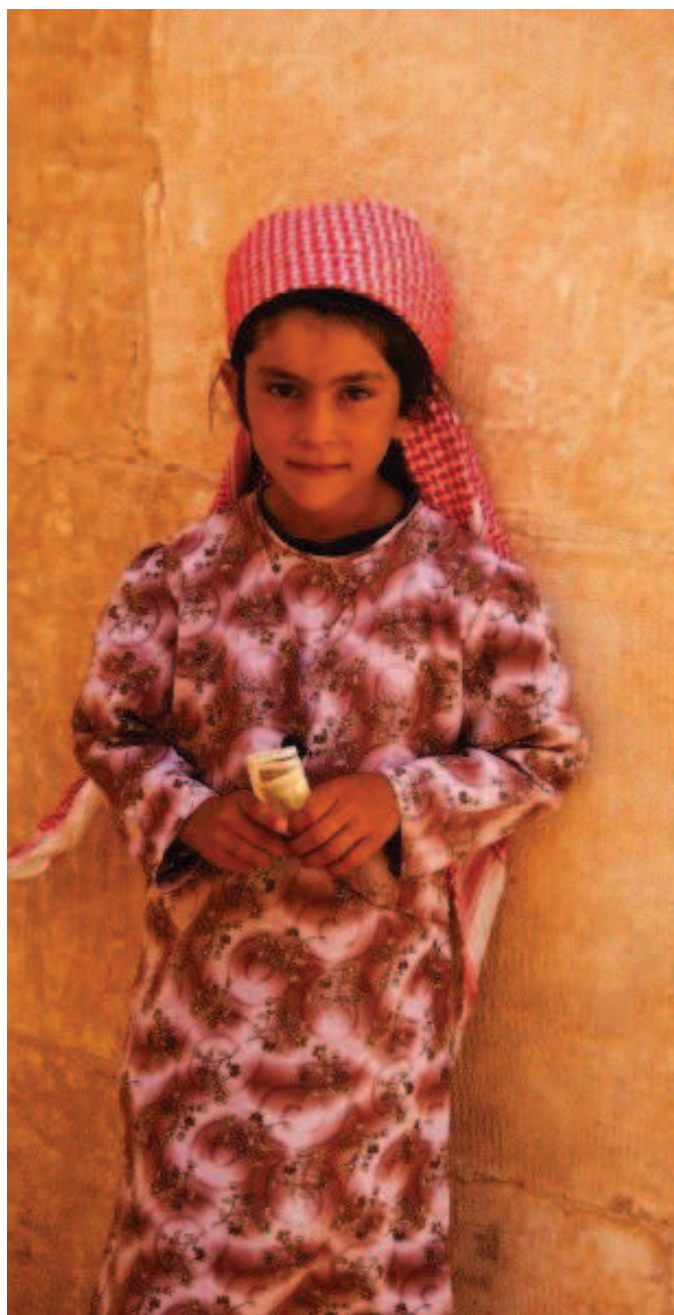
Intervence ano?

Obama sice vyhlásil tzv. „red line“ ve vztahu k použití chemických zbraní v Sýrii, nicméně neřekl, jak by se v takové situaci zachoval. Nejdříve mluvil o nutnosti „masivního použití“, pak slovo masivní zmizelo, následně se objevilo slovo „systematické“. Zatím se však nezdá, že by se něco na postoji USA změnilo, a to ani po omezeném použití chemických zbraní. Čeká se na skutečně velké použití zbraní hromadného ničení?

Přesvědčivý argument proti intervenci nabídl Fareed Zakaria ve svém sloupku pro časopis TIME [2]. V něm cituje odborníka na Sýrii Joshuu Landise, jenž Sýrii popisuje jako poslední menšinový režim ve východním Středomoří, který byl vyzván na souboj ovládanou většinou. V případě Libanonu byla výsledkem patnáctiletá občanská válka, jež si vyžádala asi 120 tisíc obětí. V Iráku v roce 2003 menšinového vládcu sesadily USA, přičemž další dekádu sunitská menšina bojovala proti novým šíitským vládcům. Podle Zakarii jde o logický vzorec. Menšinové režimy bojují o přežití velmi brutálně, protože vědí, že když prohrají, noví vládcové je šetřit nebudou. Vnější intervence v podobě například bezletových zón by prý Assadův režim spíše vyděsila a výsledkem by byl jen brutálnější boj o přežití. Zakaria se proto upíná k politickému jednání mezi režimem a opozicí. Pokud to nebude možné, žádná intervence prý nic nezmuže.

Hledání politické dohody

Ale jak dosáhnout politické dohody mezi režimem bojujícím o přežití a roztroušenou opozicí? Zde právě leží hlavní argument zastánců intervence. Bez aktivního přístupu vnějších mocností se totiž občanská válka protáhne třeba na deset, patnáct let a k žádné dohodě nedojde. Například Anne-Marie Slaughter, bývalá ředitelka strategického plánování na Ministerstvu zahraničí USA za Obamy, již dlouho říká, že Asada k politickému kompromisu nic nenutí, když na něj nikdo zvnějšku netlačí [3]. Zakaria si však v této souvislosti ze zastánců intervence utahuje, protože prý nenabízí konkrétní řešení, jen mluví o intervenci a zároveň nechtějí USA do války zaplést. Chtějí tedy použít nějaké kouzlo?

Syrská dívka Palmyra (Tadmur). Autorka: Linda Vrátníková.

Ne tak úplně. Důležité by mohlo být například vyřadit Assadovy schopnosti masového zabíjení, třeba letectvo. Vždyť právě tímto způsobem by režim mohl chemické zbraně využít ve velkém měřítku. Další možností Západu je podpora „těch správných“ povstalců, což není zcela nemožné. Například Slaughter říká, že je vcelku jasné, kteří povstalci jsou z hlediska Západu přijatelní. Jde o Syrian Support Group, jejíž jméno zastánci intervence zmiňují již velmi dlouho. Obamova administrativa tuto volbu nedávno potvrdila, když svoji nevojenskou pomoc syrským rebelům směřovala právě této skupině. Nicméně s osmnáctiměsíčním zpožděním.

Lepší pozdě než vůbec?

Čeká Západ na něco, co ho k aktivitě přinutí? Má to být masivní použití chemických zbraní? Nebo se čeká na závažné sjednocení opozice do jednotné fronty či naopak její prohru? Západní země by měly mnohem aktivněji tlačit na syrský režim a podpořit ty regionální země, které se snaží konflikt zastavit a přinutit Assada k jednání. Ten zatím za podpory bojovníků libanonského Hizballáhu a s dodávkami ruských a íránských zbraní zintenzivňuje svoji ofenzivu, aby na plánovaných jednáních v Ženevě, která organizují USA a Rusko, mohl vystupovat z pozice síly. Rebelové mezitím hrozí, že pokud před rozhovory nezískají nějakou podporu, v defenzivním postavení se účastnit jednání raději nebudou vůbec [4].

Bez zvýšeného úsilí Západu Sýrii zřejmě čeká dlouhá a krvavá občanská válka, jaká proběhla v Libanonu. Tam zemřelo 120 tisíc lidí a asi milion jich utekl ze svých domovů, přičemž konflikt se přelil i do sousedních států. Situace dnešní Sýrie je ale horší, žije v ní asi pětkrát víc lidí než v Libanonu a v regionu je mnohem větší napětí.

Zdroje:

- [1] Chris Cillizza, President Obama's disastrous political week, The Washington Post, 14. května 2013, online (http://www.washingtonpost.com/blogs/the-fix/wp/2013/05/14/president-obamas-disastrous-political-week/?wprss=rss_congress&tid=pp_widget).
- [2] Fareed Zakaria, With or Without Us, Time Magazine, 13. května 2013, online (<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2142505,00.html#ixzz2S9NofMZq>).
- [3] Anne-Marie Slaughter, How to Halt the Butchery in Syria, The New York Times, 23. února 2012, online (http://www.nytimes.com/2012/02/24/opinion/how-to-halt-the-butchery-in-syria.html?_r=0).
- [4] David Ignatius, Testing time for Syria's rebels, The Washington Post, 21. května 2013, online (http://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-testing-time-for-syrias-rebels-ahead-of-geneva-talks/2013/05/21/48080b28-c244-11e2-8c3b-0b5e9247e8ca_story.html?wpisrc=nl_opinions).

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Další tah bangladéšského tribunálu: obvinění britského občana

Markéta Glacová

Bangladéšský Tribunál pro mezinárodní zločiny (ICT) prošetřující zločiny spáchané během občanské války probíhající v roce 1971 obvinil 2. května 2013 britského muslimského vůdce Chowdhuryho Mueen-Uddina ze zločinů proti lidskosti a genocidy. Mueen-Uddin, jenž se v Bangladéši narodil, byl v roce 1971 novinářem v Dainik Purbodesh a je považován za duchovního otce zabíjení tamních intelektuálů, které proběhlo mezi 10. a 15. prosincem roku 1971 [1]. Toho se měl dopustit jako vedoucí člen nechvalně známé milice Al-Badr a fundamentalistické politické strany Jamaat-e-Islami. Po roce 1971 uprchl do Velké Británie, kde se stal redaktorem londýnského deníku Dawat a vůdcem islámské organizace Dawat ul Islam; dále je členem správní rady britské muslimské pomoci a zastával významnou roli při zakládání Muslimské rady Británie (Muslim Council of Britain), zastřešující organizace muslimských sdružení a institucí ve velké Británii.

Spolu s ním byl obviněn také Ashrafuzzaman Khan, člen tehdejšího Ústředního výboru islámské Chhatra Sangha (studentské odnože Jamaat-e-Islami), jenž údajně sám zastřelil sedm učitelů dhácké univerzity a pravděpodobně byl zapleten také do vražd některých novinářů. Podle tvrzení bangladéšských vyšetřovatelů je považován za autora seznamu intelektuálů, jež byli v prosinci 1971 zavražděni [2]. Po válce odjel do Pákistánu a později se přestěhoval do New Yorku, kde v současné době vede pobočku Islámského kruhu Severní Ameriky.

Na oba muže vydal tribunál 2. května 2013 zatýkací rozkaz. Za obvinění, jimž čelí, jim přitom v Bangladéši hrozí až trest smrti. Oba dva všechna obvinění popírají a značně problematická je také skutečnost, že dlouhodobě žijí na území cizího státu, jenž je může odmítnout (a s ohledem na lidskoprávní závazky pravděpodobně i odmítne) vydat. Podle britského práva například nelze vydat obviněného, jemuž hrozí trest smrti. Situaci nepomáhá ani nedůvěra ve schopnost Tribunálu zajistit právo na spravedlivý proces či kritika, jíž dlouhodobě čelí, týkající se např. nedostatku důkazů a porušování presumpce nevinny (Bulletiny 9/2011 a 12/2012). Právě kvůli těmto i mnoha dalším problémům tak lze předpokládat, že zajistit účast obou obviněných během soudního procesu bude velmi těžký úkol. Otázkou tak zůstává, zda bude moct být jejich

proces bangladéšským Tribunálem vůbec projednán.

Od počátku tohoto roku se Tribunál velmi činí. Koncem ledna 2013 vynesl svůj první rozsudek, jímž odsoudil k trestu smrti bývalého vůdce islámské strany Abula Kalama Azada, známého jako „Bachchu Razakar“, za zločiny spáchané během války v roce 1971. Zhruba o dva týdny později byl vydán rozsudek doživotního vězení nad Abdulem Quaderem Mollou, jedním z předních představitelů islámské strany Jamaat-e-Islami. Rozsudek odnětí svobody na doživotí však vyvolal řadu protestů, neboť byl považován za příliš mírný. V reakci na něj pak schválil bangladéšský parlament změnu zákona umožňující státnímu zástupci odvolat se proti uloženému trestu a u odvolacího soudu usilovat o rozsudek trestu smrti. K němu odsouzené osoby však možnost odvolat se proti rozsudku nemají. Změna je datovaná od července 2009 a kvůli retroak-

Vlajka Bangladéše. Zdroj: flicker.com.

tivní působnosti kritizována, neboť ohrožuje legitimitu celého Tribunálu a podporuje domněnku, že mezi soudci, žalobci a výkonnou mocí existují tajné dohody ohrožující právo na spravedlivý proces. Situace před ICT je tak čím dál nepříhodnější.

Poznámky:

[1] Vraždění intelektuálů těsně před koncem války mělo pravděpodobně za cíl ochromení země, jež by se tak musela obejít bez těch, kteří mohli významně přispět k obnově její zničené infrastruktury.

[2] Po jeho útěku z Bangladéše našli v jeho sídle deník obsahující seznam jmen intelektuálů, které je třeba odstranit.

Zdroje:

UK community leader Mueen-Uddin indicted in Bangladesh. BBC, 2. května 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-22379398>).

Sacriponte, A.: *Bangladesh war crimes court indicts UK Muslim leader*. JURIST, 3. května 2013 (<http://jurist.org/paperchase/2013/05/bangladesh-war-crimes-court-indicts-uk-muslim-leadet.php>).

Cremeans, J.: *Bangladesh parliament approves amendments to war crimes law*. Jurist, 17. února 2013 (<http://jurist.org/paperchase/2013/02/bangladesh-parliament-approves-amendments-to-war-crimes-law.php>).

Mapa Bangladéše. Zdroj: flicker.com...

Francie stíhá prvního obviněného z genocidy ve Rwandě

Linda Janků

Francouzský vyšetřující soudce potvrdil 2. dubna 2013 obvinění z podílu na genocidě ve Rwandě proti Pascalu Simbikangwovi a rozhodl, že bývalý kapitán rwandské armády stane před pařížským trestním soudem (Cour d'assises). Simbikangwa, jenž stál v čele rwandské zpravodajské služby, měl během genocidy dodávat zbraně hutuským milicím a podněcovat je k páchání masakrů; je proto obviněn ze spolupachatelství genocidy a zločinů proti lidskosti. V roce 2008 byl zatčen na francouzském ostrově Mayotte v Indickém oceánu a následujícího roku proti němu byla vznesena obvinění. Simbikangwa svou vinu popírá, avšak proti rozhodnutí vyšetřujícího soudce se neodvolal, čímž je otevřena cesta k hlavnímu líčení. To s největší pravděpodobností začne již koncem tohoto roku.

Budova soudu v Paříži. Zdroj: commons.wikimedia.org.

Pascal Simbikangwa je vůbec prvním obviněným z genocidy ve Rwandě, jenž bude na základě principu univerzální jurisdikce stíhán před francouzským soudem. Přestože již před více než 15 lety byla ve Francii zahájena vyšetřování proti řadě obviněných z podílu na rwandské genocidě, žádný z případů zatím nedospěl do fáze soudního líčení. Francie proto byla dlouho kritizována za to, že poskytuje těmto osobám úkryt a brání výkonu spravedlnosti. V letech 2006 a 2009 situaci navíc zkomplikovala diplomatická roztržka mezi Francií a Rwandou[1], kvůli níž neměli francouzští soudci, kteří ve Rwandě dříve prováděli vyšetřování, možnost účinně komunikovat s tamními orgány a získat povolení k cestě do země za účelem dalšího vyšetřování.

Kromě obnovení diplomatických styků obou zemí koncem roku 2009 přispělo ke zvýšení aktivity Francie na poli stíhání obviněných z genocidy rovněž nedávné zřízení zvláštní soudní jednotky v rámci pařížského Vrchního soudu (Tribunal de Grande Instance, TGI), jejíž soudci se specializují na stíhání genocidy a dalších zločinů podle mezinárodního práva. Jednotka byla zří-

zena na konci roku 2011 a její činnost by měla v praxi přispět k efektivnímu vedení procesů proti obviněným z genocidy ve Rwandě. Intenzita návštěv francouzských vyšetřujících soudců ve Rwandě díky vzniku této zvláštní jednotky od roku 2011 vzrostla.

Zvýšenou ochotu Francie aktivně stíhat osoby podezřelé ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva demonstruje i případ dalšího obviněného. Téhož dne, kdy bylo potvrzeno obvinění proti Simbikangwovi, byl v Tolouse zadržen Tito Barahira. Bývalý starosta regionu Kabarondo, který stál v roce 1994 v čele místních milic Interhamwe, je údajně zodpovědný za masakry tisíců Tutsijů (osobně se mj. podílel na vyvraždění uprchlíků ukrytých v místním kostele) a čelí obvinění ze spáchání genocidy a spolčení a podněcování k jejímu spáchání. Na Barahiru vydal v roce 2009 rwandský soud mezinárodní zatykač, avšak francouzské orgány ho (podobně jako další obviněné) odmítají do Rwandy vydat. V březnu 2011 byl Barahira již jednou Francií zadržen, avšak poté propuštěn. Tentokrát byl po svém zatčení v Tolouse předán výše zmíněné zvláštní jednotce pařížského Vrchního soudu a bude pravděpodobně dalším obviněným, jehož případ se dostane do fáze soudního projednání.

Zdá se tedy, že Francie se po letech neaktivity nakonec postaví po bok zemí, jako je Belgie či Kanada, a pomocí principu univerzální jurisdikce přispěje k realizaci spravedlnosti, na niž řada obětí genocidy ve Rwandě marně čeká již bezmála 20 let. Podle francouzské organizace Collectif des Parties Civiles Pour le Rwanda (CPCR), která se věnuje vysledování osob obviněných z podílu na rwandské genocidě, přitom ve Francii těchto hledaných osob žije více než 25. Podobný obrat ve snaze francouzské justice o jejich odhalení a stíhání, jehož jsme svědky v posledních měsících a jenž snad povede k posunu i v dalších případech, proto nelze než uvítat.

Poznámky:

[1] Již mnoho let napjaté vztahy obou zemí vyostřil v roce 2006 zatykač vydaný francouzským vyšetřujícím soudcem na současného rwandského prezidenta Paula Kagameho kvůli jeho údajnému podílu na atentátu, jenž byl v roce 1994 spáchán proti tehdy úřadujícímu prezidentu Juvenalu Habyarémovi a měl za následek rozpoutání genocidy. Rwanda v reakci na tento krok přerušila s Francií diplomatické styky.

Zdroje:

Macpherson, C.: *First trial of a Rwandan accused of genocide and crimes against humanity in France*. 26. dubna 2013

(<http://www.internationallawbureau.com/index.php/first-trial-of-a-rwanda-accused-of-genocide-and-crimes-against-humanity-in-france/>).

Croix Tabaro, J. de la: *France arrests genocide suspect*. 4. dubna 2013 (<http://www.newtimes.co.rw/news/index.php?i=15317&a=65621>).

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Lidskoprávně z Lucemburku

Helena Bončková

K zásadě rovného zacházení

Aktuální přehled lidskoprávní lucemburské judikatury zahájíme na domácí půdě, neboť Soudní dvůr v dubnu zodpověděl českou předběžnou otázku, kterou vznesl Nejvyšší správní soud. Ve věci *Soukupová*[1] se Soudní dvůr zabýval zásadami rovného zacházení a základem diskriminace zakotvenými v čl. 20, čl. 21 odst. 1 a čl. 23 Listiny základních práv EU (dále „Listina“). Příklad se týkal vyplácení podpory, jež má motivovat zemědělce, aby své podniky převedli na mladší zemědělce dříve, než dosáhnou obvyklého věku pro odchod do důchodu (jak uvedla Komise, předmětný unijní režim vychází z předpokladu, že starší zemědělci budou méně ochotni využívat moderních technologií ke zvýšení produktivity zemědělských podniků). Problém tkví v tom, že v ČR je důchodový věk u žen nižší než u mužů a závisí na počtu dětí, které žena vychovala. Zemědkyně a matka dvou dětí Blanka Soukupová proto tvrdila, že v jejím případě došlo k porušení zásady rovného zacházení, neboť podpora jí byla odepřena s tím, že již dosáhla důchodového věku.

Generální advokát poměrně přímočaře dospěl k závěru, že rozdílné zacházení v případě předmětných zemědělských podpor není odůvodněné,[2] a s tímto závěrem se ztotožnil Soudní dvůr, který do svých úvah navíc zahrnul i odkaz na Listinu. Cílů podpory z titulu předčasného odchodu do důchodu, které spočívají ve strukturální změně v zemědělství, lze totiž zjevně dosáhnout i bez diskriminačního zacházení ze strany členských států. Soudní dvůr proto uzavřel, že dokud nebudou přijata opatření k obnově rovného zacházení, musí české orgány postupovat tak, že osobám patřícím do znevýhodněné kategorie přiznají stejné výhody, jakých využívají osoby patřící do zvýhodněné kategorie, tj. pro účely vyplácení zemědělské podpory musí být na paní Soukupovou nahlíženo jako na muže stejného věku.

K právu pobytu státních příslušníků třetích států

V průlomovém rozhodnutí *Zambrano*[3] Soudní dvůr dospěl k závěru, že čl. 20 SFEU brání tomu, aby členský stát odepřel státnímu příslušníkovi třetího státu právo na pobyt v členském státě, pokud má děti, jež jsou občany Unie a jež jsou na něm výživou závislé. V navazujících rozhodnutích (viz zejména *McCarthy*[4] a *Dereci*[5]) však Soudní dvůr podstatně šlápl na brz-

du a tuto skutečnost potvrzuje i květnový rozsudek *Ymeraga*[6]. V této věci Soudní dvůr shledal, že čl. 20 SFEU nebrání tomu, aby členský stát odepřel státnímu příslušníkovi třetího státu pobyt na svém území, i když přáním tohoto státního příslušníka je žít se svým příbuzným, který je občanem EU, a to za předpokladu, že takové odepření pro dotyčného občana EU neznámá zbavení možnosti skutečně využívat podstatné části práv plynoucích z postavení občana EU.

Hlavní aktér případu Kreshnik Ymeraga, ač původem z Kosova, usadil se v Lucembursku a později získal i lucemburské státní občanství. Postupně za ním přicestovali jeho rodiče a sourozenci, lucemburské úřady však zamítly jejich žádosti o povolení pobytu z důvodu sloučení rodiny. Lucemburský správní soud se nicméně Soudního dvora dotázal, zda čl. 20 SFEU nebo Listina neumožňují přiznat příbuzným Kreshnika Ymeragy právo pobytu za účelem sloučení rodiny. Soudní dvůr aplikoval čl. 51 odst. 1 Listiny, podle něhož jsou její ustanovení určena členským státům výhradně tehdy, pokud uplatňují právo EU, a zkoumal, zda vnitrostátní právní úprava má za cíl provádět ustanovení unijního práva. Ačkoliv shledal, že ano, tato skutečnost podle Soudního dvora nic nemění na tom, že situace žalobců v původním řízení není upravena unijním právem, neboť se na ni nevztahují ustanovení směrnic 2003/86 a 2004/38,[7] a tudíž se na ni neuplatní ani Listina. Závěrem však Soudní dvůr učinil zajímavou úvahu,

Laurent Gbagbo, bývalý prezident Pobřeží slonoviny. Zdroj: somaliandpress.com

když uvedl, že „*toto konstatování nepředjímá otázku, zda nemá být právo pobytu odepřeno státním příslušníkům třetích zemí ... na základě posouzení ve světle ustanovení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jejímiž smluvními stranami jsou všechny členské státy*“ (bod 45). Jedná se snad o náznak skutečnosti, že s právně závaznou EÚLP by posouzení Soudního dvora mohlo dopadnout jinak?

K právu na účinnou soudní ochranu

Případ *Gbagbo*[8] týkající se omezujících opatření přijatých proti bývalému prezidentovi Pobřeží slonoviny a členům jeho nelegitimní vlády se sice ve výsledku smršknul na otázky čistě procesního charakteru, avšak lidskoprávně nadále významných. Navíc se jednalo o problematiku dosti spornou, což dokládá skutečnost, že generální advokát prezentoval jiné stanovisko,[9] než k jakému nakonec dospěl velký senát Soudního dvora.

Laurent Gbagbo a další podali u Tribunálu žaloby podle čl. 263 SFEU proti opatřením přijatým Radou v rámci procesu znovunastolení míru a bezpečnosti v Pobřeží slonoviny. Podle Tribunálu tak však učinili pozdě, tj. po uplynutí dvouměsíční lhůty od zveřejnění sporných aktů. Gbagbo a další proti usnesení Tribu-

nálu podali kasační opravný prostředek k Soudnímu dvoru, přičemž argumentovali, že sporné akty jim nebyly individuálně oznámeny a Tribunál měl konstatovat působení vyšší moci, neboť po dobu konfliktu se ani neměli možnost o sporných aktech dozvědět. Soudní dvůr nařídil veřejné jednání a vyzval účastníky, aby se k otázce vyšší moci vyjádřili. Zatímco Rada EU tak učinila, navrhovatelé nikoliv, takže Soudní dvůr byl nakonec nucen veřejné jednání zrušit.

Generální advokát, opíraje se zejména o čl. 47 Listiny, který stanoví právo na účinnou soudní ochranu, dospěl k závěru, že dvouměsíční lhůta měla plynout nikoliv od okamžiku, kdy byly sporné akty zveřejněny v Úředním věstníku EU, nýbrž od okamžiku, kdy se žalobci o jejich přijetí dozvěděli. Jak uvedl generální advokát, právní akty zveřejňované v Úředním věstníku EU nejsou zamýšleny k vyhlášení *urbi et orbi*, a proto je domněnka jejich znalosti u osob mimo EU problematická. Neomluvenou absencí na veřejném jednání zapříčiněnou zástupci navrhovatelů generální advokát překvapivě navrhnul nepřičítat žalobcům k tíži, neboť by tím mohla být způsobena závažná újma na jejich právech, a vyslovil se pro zrušení usnesení Tribunálu. Velký senát Soudního dvora nicméně již tak benevolentní nebyl. Ačkoliv dospěl ke stejnému

Bíva o Kosovo (1389). Zdroj: desdenotantios.wordpress.com.

závěru ohledně nesprávného posouzení na straně Tribunálu, pokud jde o okamžik, od něhož měla začít plynout lhůta, uvedl, že předmětná lhůta již v době podání žalob stejně uplynula a o možnost argumentovat vyšší mocí se navrhovatelé připravili sami, když se k této otázce v řízení před Soudním dvorem nevyjádřili. Velký senát lucemburského soudu tak napadená usnesení Tribunálu s definitivní platností potvrdil.

Poznámky:

[1] Rozsudek Soudního dvora ze dne 11. 4. 2013, C-401/11, *Blanka Soukupová v. Ministerstvo zemědělství*.

[2] Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinenena ze dne 23. 10. 2012, C-401/11, *Blanka Soukupová v. Ministerstvo zemědělství*.

[3] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 8. 3. 2011, C-34/09, *Gerardo Ruiz Zambrano v. Office national de l'emploi (ONEm)*. Rozhodnutí jsme komentovali v Bulletinu č. 3/2011.

[4] Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 5. 2011, C-434/09, *Shirley McCarthy v. Secretary of State for the Home Department*. Rozhodnutí jsme komentovali v Bulletinu č. 6/2011.

[5] Rozsudek ze dne 15. 11. 2011, C-256/11, *Murat Dereci a další v. Bundesministerium für Inneres*.

[6] Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. 5. 2013, C-87/12, *Kreshnik Ymeraga a další v. Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*.

[7] Podle čl. 3 odst. 3 směrnice 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny se tato směrnice nevztahuje na rodinné příslušníky občana Unie. Čl. 3 směrnice 2004/38/ES o právu pohybu a pobytu na území členských států stanoví, že se tato směrnice vztahuje na občany Unie, kteří pobývají v jiném členském státě, než jehož jsou státními příslušníky. To však nebyl případ Kreshnika Ymeragy, který jakožto Lucemburčan pobýval v Lucembursku.

[8] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 23. 4. 2013, C-478/11 P až C-482/11 P, *Laurent Gbagbo a další v. Rada Evropské unie*.

[9] Stanovisko generálního advokáta Pedra Cruz Villalóna ze dne 19. 12. 2012, C-478/11 P až C-482/11 P, *Laurent Gbagbo a další v. Rada Evropské unie*.

Přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech

Úspěch a nejistota?

Martin Bobák

V minulém čísle jsme krátce informovali o tom, že se Evropská unie (EU) a Rada Evropy dohodly na (prozatím) finální podobě smlouvy o přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech (EÚLP). Jednání mezi Evropskou komisí a vyjednávací skupinou Řídícího výboru pro lidská práva[1] byla završena po třech letech trochu překvapivě již na pátém společném jednání[2]. Tento článek přináší další podrobnosti o přistoupení a otevírá otázky, které se s plánovaným přistoupením bytostně pojí.

Co bude následovat?

Návrh přístupové smlouvy bude teď předložen Soudnímu dvoru (SDEU), který posoudí soulad smlouvy a v ní zakotvených změn s právem EU. Následně bude návrh posuzován Evropskou radou, která musí s ratifikací jednomyslně souhlasit. Potřebná je také ratifikace smlouvy všemi členskými státy EU.

Na straně Rady Evropy bude smlouvu posuzovat a schvalovat Výbor ministrů. Potřebná je také ratifikace přístupové smlouvy členskými státy Rady Evropy, které nejsou členy EU.

Z právního hlediska bude zcela zásadní názor SDEU. Soudní dvůr má šanci přehodnotit své 17 let staré stanovisko (č. 2/94) o neexistenci dostatečného právního základu k přistoupení. Soud pravděpodobně neopomene ani otázky rozsahu závazků a vzájemných kompetencí vyplývajících z návrhu přístupové smlouvy.

Přistoupení EU k Úmluvě vyvolává řadu zásadních otázek:

1) Jak obelhat autonomii unijního práva?

V rozhodnutí *Bosphorus*[3] štrasburský soud uvedl, že státy, které jsou členy EU a také Rady Evropy, naplňují své závazky vyplývající z Evropské úmluvy prostou implementací práva EU. Aplikací práva EU může dojít k porušení lidských práv zakotvených v Úmluvě, jen, jestliže je ve věci dokázané, že ochrana práv byla zjevně nedostatečná. Tato presumpce konformity unijního práva s lidskými standardy si našla početnou skupinu zastánců i odpůrců. Přistoupením EU k EÚLP bude vyvratitelná domněnka zřejmě překonána a jak právo EU, tak zejména jednání unijních orgánů budou podrobena externímu auditu.

Exterior: ECHR. Zdroj: commons.wikimedia.org.

V EU je nejvyšším garantem práv SDEU, který při rozhodování sporů s lidskoprávním prvkem čerpá mimo jiné také z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (ESLP). Profesorka de Búrca[4] při analýze judikatury SDEU v období od prosince 2009 do září 2012 odhalila, že po Lisabonské smlouvě SDEU postupně rezignoval na interpretaci lidskoprávních problémů prostřednictvím Úmluvy. V rozhodné době bylo ze 78 lidskoprávních věcí projednávaných SDEU jen v 15 z nich stroze odkázáno na Úmluvu a jen v 5 věcech byla interpretace a judikatura k Úmluvě Soudním dvorem skutečně diskutována. Naproti tomu v již zmíněných 78 případech SDEU odkázal na práva zakotvená v Listině základních práv EU. De Búrca vidí v takovéto oddělené a minimalistické judikatuře tři zásadní problémy: (1) nedostatek komparativní perspektivy negativně ovlivňuje kvalitu argumentace, (2) SDEU se nesnaží zvýšit kvalitu své expertízy v oboru a (3) důsledkem výše uvedeného je, že se SDEU nezařazuje mezi názorové vůdce, kteří na sebe v oboru ochrany lidských práv reagují a odkazují. To je ovšem způsobeno i tím, že SDEU nikdy neaspiroval na roli diskursivního soudu. Profesor Polakiewicz naopak interpretuje tato data poněkud odlišně. Tvrdí, že SDEU, zřejmě ve snaze o posílení svého postavení jako konečné rozhodovací autority, izoluje Listinu od jiných lidskoprávních dokumentů, přičemž jí dává specifický smysl a konkrétně vymezuje její dopady v právu EU.[5] V poslední době o tom svědčí mimo jiné také množství významných případů,[6]

kde SDEU na úkor univerzálních lidskoprávních standardů vlastních každému jedinci aplikuje spíše personálně a teritoriálně omezenou ochranu svobod rezidentů, občanů EU a jejich rodinných příslušníků. Otázkou je, zda SDEU záměrně nazírá na lidská práva optikou čtyř svobod, nebo je nutné hledat důvody jeho zdrženlivosti co do širší aplikace lidských práv někde jinde.

Přistoupením k EÚLP se EU sice podvoluje nastavování standardů lidských práv štrasburským soudem, ale autonomie unijního práva nemůže být tímto krokem překonána. Kdyby totiž unijní orgány ztratily výsadu autonomní interpretace práva EU, právo členských států by se postupně rozrůznilo, což by narušilo právní systém EU a jeho fungování. Na tuto hrozbu reaguje čl. 3 odst. 6 návrhu přístupové smlouvy, z něhož vyplývá, že ve věcech, kde je EU spolužalovaným a SDEU ještě neměl možnost zhodnotit napadené jednání (resp. základ předmětného jednání v právu EU) z pohledu jeho souladu s Úmluvou, musí ESLP poskytnout SDEU dostatečný čas pro posouzení věci. Tento nástroj favorizuje ESLP jako konečný orgán garance lidských práv. SDEU je ale poskytnut obdobný prostor, jakým disponují při posuzování tvrzených prohřešků proti lidským právům národní soudy. Domnívám se tedy, že autonomie unijního práva bude omezena jen do takové míry, jakou SDEU vymezí pro ESLP ve svém předběžném posouzení konkrétní věci.

2) Jak budou nastaveny úkoly a vzájemné kompetence smluvních stran?

Nosná úprava je obsažena v čl. 3 návrhu přístupové smlouvy[7], který upravuje odpovědnostní mechanismus ve věcech, kde je právo EU nebo jednání jejích institucí posuzováno optikou souladu s právy garantovanými Úmluvou. Návrh smlouvy zakládá systém společného žalování členského státu EU a Evropské unie za porušení standardů lidských práv (angl. *co-respondent procedure*). Pokud by stěžovatel brojil proti porušování práv v jednom nebo více členských státech EU a ve věci byla vznesena otázka kompatibility práva EU s Úmluvou, EU může do řízení přistoupit jako spolužalovaná (čl. 3 odst. 2). Jestliže by byla stížnost namířena proti EU a právní otázka se váže ke slučitelnosti základních dokumentů EU a ustanovení Úmluvy, a to hlavně v případech, kdy členský stát mohl předejít porušení závazků z Úmluvy neaplikací primárního práva EU (čl. 3 odst. 3), členské státy EU mohou stanout proti takovéto stížnosti spolu s EU. Pokud ESLP shledá stížnost důvodnou vůči primárnímu i sekundárnímu od-půrci, tito budou spoluodpovědní za porušení Úmluvy.

Posuzování společné odpovědnosti členského státu a EU na první pohled rozšiřuje kompetence ESLP při určování mezí a dosahu aplikace práv zakotvených v Úmluvě. Zatím ale není zcela jasné, jak vykolikuje prostor pro deliberaci soudu SDEU, který se nepochybně bude snažit nastavit rámec přezkumu práva EU takovým způsobem, aby udržel oprátky autonomní interpretace práva EU ve svých rukách. Text přístupové smlouvy upravuje jen základní vztahy, přičemž praxe ukáže, jestli soudy budou spolupracovat.

3) Jaká očekávání by tato nová lidskoprávní akvizice (ne)měla naplnit?

EU usiluje o přistoupení k EÚLP, protože v tom zřejmě spatřuje v dnešní době tolik potřebné zvýšení její legitimacy. Záměr rozšířit interní audit prováděný orgány EU o vnější kontrolu je z perspektivy stvrzení hodnot (čl. 2 SEU) evropské integrace rozhodně krokem vpřed. Přistoupením k EÚLP se EU zavazuje, obdobně jako členské státy Rady Evropy, dodržovat při svých činnostech soubor bohatě judikovaných lidských práv.

Sledované sjednocení standardů lidských práv má navíc zvýšit soulad aplikační praxe v zemích EU. Otázkou ale zůstává, jestli přistoupení k Úmluvě nebude jen dalším krokem, který zvětší již existující rozdíly v jednotlivých garančních systémech.

Závěrem považuji za nutné upozornit, na dle mého úsudku největší riziko spojené s přistoupením k EÚLP, a to potenciální nejednotnost v garanci práv mezi členskými státy EU a těmi zeměmi, které ratifikovaly Úmluvu a členy EU nejsou. Dvoukolejnost interpretace, standardů a aplikace lidských práv by byla z mého pohledu fatálním zásahem do jádra a smyslu mechanismu EÚLP. Nezbývá než doufat, že boj o primát v interpretaci lidských práv nezapříčiní pokles jejich významu v naší společnosti a přistoupení k Úmluvě není jen gestem, jímž EU usiluje o získání vyprchávací legitimacy.

Poznámky:

[1] Výbor ustanovený jako ad hoc poradní orgán Výboru ministrů v rámci Rady Evropy.

[2] *Final report on Accession*, Štrasburk [online.] 5. 4. 2013 [cit. 24. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accession/Meeting_reports/47_1%282013%29008_final_report_EN.pdf>.

[3] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (velkého senátu) ze dne 30. 5. 2005, stížnost č. 45036/98, *Bosphorus Hava Yollari Turizm proti Irsku*.

[4] DE BÚRCA, Gráinne. The European Court of Justice's treatment of the EU Charter of Fundamental Rights, *OxHRH Seminar Series* [online.] 8. 10. 2012 [cit. 24. 5. 2013]. Dostupné z: <<http://ohrh.law.ox.ac.uk/?p=364>>.

[5] POLAKIEWICZ, J. EU law and the ECHR: Will EU accession to the European Convention on Human Rights square the circle?, paper at a conference on Fundamental Right's In Europe: A Matter For Two Courts [online.] Oxford Brookes University, 18. 1. 2013 [cit. 24. 5. 2013]. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accession/Accession_documents/Oxford_18_January_2013_versionWeb.pdf>.

[6] Srov. např. rozsudek Soudního dvora ze dne 11. 7. 2002, C-60/00, *Mary Carpenter proti Secretary of State for the Home Department* a rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 8. 3. 2011, C-34/09, *Ruiz Zambrano v. Office national de l'emploi*.

[7] Čl. 3 přístupové smlouvy doplňuje čl. 36 Úmluvy.

Případ C. N. proti Velké Británii

Velká Británie nezajistila efektivní postih porušení zákazu nucených prací. Případ domácí pracovnice může mít v budoucnu dopady i na legislativu u nás.

Lucie Otáhalová, vedoucí právního oddělení La Strada ČR

Evropský soud pro lidská práva („Soud“) se v rozhodnutí z listopadu 2012 zabýval otázkou efektivního kriminálního postihu porušení zákazu nucených prací (čl. 4 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, dále jen „Úmluva“). V případě *C. N. proti Spojenému království*[1] konstatoval, že Velká Británie porušila čl. 4 Úmluvy, když vzhledem k nedostatečné legislativě nedokázala účinně stíhat dlouholeté vykořisťování ugandské ženy, která působila jako pracovnice v domácnosti.

Paní C. N. přicestovala do Velké Británie z Ugandy za pomoci svého bratrance, který pro ni zajistil falešné cestovní doklady. Vycestováním ze své země původu unikla neblahým životním podmínkám, které v Ugandě zažívala, zejména sexuálnímu i psychickému násilí. Ve Velké Británii jí bratranec přes zprostředkovatelskou firmu zajistil práci v domácnosti – měla pečovat o starší manželský pár, v jehož domě současně žila. Bratranec jí ihned po příjezdu do Británie zabavil cestovní doklady (byť byly falešné), upozorňoval ji, že by se neměla příliš ukazovat na veřejnosti, protože jí hrozí riziko deportace zpátky do Ugandy. Plat za odvedenou práci manželé odesílali na účet prostředníka, který určitou část odváděl bratranci paní C. N. – podle vzájemné dohody měl bratranec zajistit, aby se peníze dostaly k paní C. N. Důvodem pro toto aranžmá byla překerní pobytová situace stěžovatelky, která po celou dobu pobývala ve Velké Británii bez povolení k pobytu i platných dokumentů. Za celé tři roky, po které vykonávala těžkou pečovatelskou práci pro manžele, z nichž jeden trpěl závažnou chorobou, však paní C. N. žádná finanční odměna vyplacena nebyla.

Případ nebyl ve Velké Británii posouzen jako obchodování s lidmi. Britská policie se odvolávala na dobrovolný příjezd stěžovatelky do Velké Británie (paní C. N. tedy nebyla do Spojeného království „dopravena“, jak vyžadují britské zákony). Legislativa platná v době vyšetřování případu (2006 až 2009) skutečně ani neumožňovala stíhat nucenou práci samostatně, tedy bez toho, aby byl současně přítomen prvek obchodování s lidmi, spočívající v dopravení oběti obchodování nedobrovolně ze země původu do země, kde má být vykořisťována. Teprve v listopadu 2009 byla uzákoněna trestnost „nucených a nedobrovolných prací“. Tento trestný čin spočívá v tom, že pachatel drží jinou osobu v otroctví, nevolnictví anebo vyžaduje, aby pro něj jiná

osoba vykonávala nucené nebo povinné práce, s tím, že zákon přímo odkazuje na čl. 4 Úmluvy. [2] Trestný čin „nucených a nedobrovolných prací“ je tedy odlišný od trestného činu „obchodování s lidmi“, naprosto zde absentuje prvek přepravy a zprostředkování pracovního vykořisťování osobou obchodníka.

Soud přitom v případě *Siliadin proti Francii* [3] definoval nucené nebo povinné práce odkazem na Úmluvu Mezinárodní organizace práce (ILO) o nucené práci[4], tedy jako „*jakoukoliv práci nebo službu, která je vyžadována od osob pod pohrůzkou trestu a pro kterou se daná osoba nenabídla dobrovolně*“.[5] Pokud jde o onu nedobrovolnost, Soud ji vyložil tak, že se jedná o fyzické nebo psychické omezování. V případě *Siliadin proti Francii* psychické donucení spočívalo v situaci nezletilé dívky, která se protiprávně zdržovala v cizí zemi a žila v obavě ze zatčení policií.[6]

Zákaz nucených a povinných prací tvoří tzv. tvrdé jádro Úmluvy a čl. 4 tedy vyjadřuje naprostý základ, na kterém stojí demokratické společnosti v zemích Rady Evropy. Čl. 4 nepřipouští žádné výjimky a není možné se od něj odchýlit, a to ani v případě války či jiného veřejného ohrožení státu (čl. 15 Úmluvy).[7] Čl. 4 navíc obsahuje pozitivní závazek státu efektivně stíhat porušení zákazu nucených prací, což Soud potvrdil v případě *Siliadin proti Francii*. Státy mají povinnost toto porušení stíhat vždy, jakmile se o něm příslušné orgány dozví, tedy bez ohledu na podané trestní oznámení. [8] K povinnosti stíhat trestné činy v kontextu se již Soud vyjádřil v souvislosti s obchodováním s lidmi v případě *Rantsev*[9]. Tato povinnost státu vzniká v momentě, kdy existuje důvodné podezření ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi, v tomto případě by se tedy jednalo o důvodné podezření ze spáchání trestného činu nucených prací.[10]

Velká Británie se tím, že nedokázala efektivně stíhat tento případ nucené práce, dopustila porušení čl. 4 Úmluvy, neboť její zákonodárství, platné v době vyšetřování případu *C. N.* na vnitrostátní úrovni, bylo nedostatečné a neumožňovalo efektivně stíhat porušení zákazu nucených a povinných prací, pokud k němu dochází výhradně na vnitrostátní úrovni a pokud absentuje prvek obchodování.

Dopady rozsudku u nás?

Český trestní zákoník samostatně nucené nebo povinné práce jako trestný čin nepostihuje. Trestnost případu v úvahu pouze v kontextu obchodování s lidmi dle § 168 odst. 2 trestního zákoníku. To je u nás nicméně definováno širěji než ve Velké Británii – vlastní „akt obchodování“ totiž nespočívá pouze v přeshranič-

ní dopravě osob, ale také v jejich přiměnění, zjednání, najmutí, zlákáni, svedení, ukrytí, zadržování nebo vydání k tomu, aby je jiná osoba, která bude mít z jejich práce prospěch, užila k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování. Ke zjednání oběti obchodování s lidmi musí být v případě zletilých osob zároveň použito některého z prostředků donucení vyjmenovaných v trestním zákoně – násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti, zneužití omylu, tísně nebo závislosti (prokázání prostředku donucení se nevyžaduje pouze v případě dětí). Na dané konstrukci jsou problematické celkem dva aspekty. Za prvé se v aktuálně platném znění musí jednat o vztah, ve kterém figurují celkem tři osoby – obchodník, oběť a ten, kdo práce oběti využívá. Pro orgány činné v trestním řízení to znamená, že musí být v první řadě prokázán prvek „obchodování“. Lze se nicméně domnívat, že pokud by se v České republice vyskytl případ obdobný případu *C. N.*, prvek obchodování by bylo možné spatřovat právě ve „zjednání“ paní *C. N.* k práci v domácnosti. Pokud jde o prostředky donucení, podle našeho trestního zákona by bylo možné se opřít o zneužití tísně, spočívající v tom, že paní *C. N.* bylo opakovaně zdůrazňováno, že jí hrozí deportace do země původu.

Nezávisle na tom, jak by byl případ *C. N.* posuzován u nás, je nutné položit si otázku, zda postihování nucené práce dle čl. 4 Úmluvy odpovídá definici vyjádře-

né v čl. 2 úmluvy č. 29 Mezinárodní organizace práce a zda je vykonávání nucených nebo povinných prací efektivně stíháno, jak vyžaduje čl. 4 Úmluvy. Vzhledem ke komplikovanosti prokazování trestných činů obchodování s lidmi a s ohledem na to, že případy obchodování s lidmi a případy vykonávání prací nesoucí znaky práce nucené či povinné je nutné považovat za dvě různé právní kategorie, lze konstatovat, že by bylo více než vhodné, aby vykonávání nucených prací bylo trestné samostatně, tedy po vzoru Velké Británie.

Poznámky

[1] Rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, stížnost č. 4239/08.

[2] „1. Nikdo nemůže být držen v otroctví nebo nevolnictví. 2. Od nikoho se nesmí žádat, aby vykonával nucené nebo povinné práce. (...)“

[3] *Siliadin proti Francii*, stížnost č. 73316/01, rozsudek ze dne 26. července 2005.

[4] Úmluva č. 29 Mezinárodní organizace práce (ILO) o nucené a povinné práci z roku 1930 vstoupila v platnost 1. května 1932.

[5] Čl. 2 odst. 1 Úmluvy ILO č. 29.

[6] Popisovaný rozsudek, bod 49.

[7] *Ibid*, bod 65.

[8] *Ibid*, bod 69.

[9] *Rantsev proti Kypru a Rusku*, stížnost č. 25965/04, rozsudek ze dne 7. ledna 2010.

[10] Popisovaný rozsudek, bod 71.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Černé svědomí oděvních firem zlepšuje podmínky dělníků

Vendula Karásková

Úmrtí více než tisícovky dělníků v troskách zřícené textilní továrny v bangladéšské Dháce 24. dubna vyvolalo po celém světě diskusi o pracovních podmínkách v rozvojových zemích. Černé svědomí z podílu na tragické události mohou mít všichni zainteresovaní – od majitelů továrny, kteří ignorovali bezpečnostní předpisy s tichým souhlasem místní vlády, jejíž ekonomika je na vývozu oděvů závislá, po textilní firmy, které v oblasti nechávají šít své výrobky. Ty jsou přitom konzumenty tlačeny k co nejnižším nákladům, jichž je přitom často dosahováno za cenu primitivních pracovních podmínek dělníků a nulových bezpečnostních opatření.

Po dubnové tragédii však západní zákazníci začali protestovat proti stávajícím podmínkám bangladéšských dělníků. Některé oděvní značky proto zvažují přesunutí své výroby do jiných zemí, jak to už například udělal Disney. Místní vláda proto urychleně slibuje zlepšení situace dělníků, jejichž minimální mzda 37 dolarů na měsíc patří k nejnižším na světě. Již krátce po nehodě například povolila vznik odborů v textilkách a plánuje i nový pracovní zákon zavádějící nová bezpečnostní pravidla a obsahující povinnost častějších inspekci. Podobné regulace však již v továrnách teoreticky platily a řada pozorovatelů upozorňovala na jejich ignorování a obcházení [1]. Přijetí slibovaných zákonů navíc mohou zkomplikovat letošní bangladéšské volby. K efektivnímu řešení situace je proto nutná regulace výrobních podmínek přímo ze strany firem.

Světové značky obhajují svou pověst

Textilní firmy se po tragédii snažily obhajovat přísnými bezpečnostními a zdravotními standardy zakotvenými ve smlouvách s místními dodavateli. Jejich dodržování však nebylo příliš kontrolováno a 37 významných mezinárodních firem se proto rozhodlo k dalšímu kroku. Zástupci společností jako H&M, C&A, Benetton a Zara 15. května podepsali právně závaznou Dohodu o požární a stavební bezpečnosti v Bangladéši. Zavázali se v ní mimo jiné k podrobnému monitorování dodržování bezpečnosti práce v továrnách dodavatelů, k prosazování práv zaměstnanců a jejich větší kvalifikovanosti.

Firmy se také rozhodly investovat přímo do stavební bezpečnosti místních továren a založily speciální kon-

to, z něhož budou placeny jejich opravy. Velké továrny by do něj po pět let měly ročně přispívat minimálně půl milionem eur. Dohodu, která by měla ovlivnit bezpečnost práce ve zhruba pětině bangladéšských textílek, iniciovaly odborářské organizace ve spolupráci s neziskovými a lidskoprávními institucemi. Jejich online petici za připojení dalších firem podepsalo během necelých tří týdnů téměř milion dvě stě tisíc lidí [2]. Zejména americké firmy jako Wal-Mart se však přidání k dohodě brání, odmítají totiž přijmout absolutní právní odpovědnost za porušení dohodnutých pracovních standardů v budovách jejich místních partnerů [3].

Multilaterální přístup

Za účelem efektivní integrace schválených opatření do praxe zahrnuje dohoda i spolupráci s místní vládou, majiteli továren a zaměstnanci Mezinárodní organizací práce spadající pod OSN. Na mezinárodní úrovni podmínky v továrnách již dříve regulovaly obecné zásady OSN v oblasti podnikání a lidských práv, jejich praktické dodržování však bylo minimální. V tisících bangladéšských textilních dílen například kontroluje podmínky jen osmnáct inspektorů.

Otázkou proto zůstává, zda podobný osud nepotká i nově vyjednanou dohodu. Bude dostatečně silný tlak na implementaci jejích opatření přetrvávat i poté, co opadne prvotní šok a zmizí titulky z novin? Na dodržování podmínek dohody by proto měly podrobně dohlížet například nezávislé nevládní organizace. Jinak opět dojde k naplnění zásady, kde není žalobce, není ani soudce.

Poznámky:

[1] Viz např. Locke, Richard M. Lead Essay: Can Global Brands Create Just Supply Chains? *Boston Review*. May/June 2013. http://www.bostonreview.net/BR38.3/ndf_richard_locke_global_brands_labor_justice.php.

[2] K podpisu na "Crushed to make our clothes". *Avaaz.org*. https://secure.avaaz.org/en/crushed_to_make_our_clothes_dm/?fb.

[3] Černá, 2013.

Zdroje:

Bangladéš po tragédii: Bojkotovat či nebojkotovat? *E15.cz*. 7. 5. 2013. <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/bangladesh-po-tragedii-bojkotovat-ci-nebojkotovat-986116>.

Černá, Jana. Dohoda textilních gigantů: Do Bangladéše pošlou miliony. *Aktuálně.cz*. 20. 5. 2013. <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asie-a-pacifik/clanek.phtml?id=780172>.

4) Česká republika a lidská práva

Pokračování boje obcí s hazardem před Ústavním soudem

Lenka Pičová

Ústavní soud přispěl v květnu dalším nálezem (spis. zn. IV. ÚS 2315/12) ke své stávající judikatuře, týkající se hazardu a nevhodné praxe Ministerstva financí v rámci povolování videoloterijních terminálů na území obcí.

Nynější nález se týká ústavní stížnosti podané městem Klatovy, o jejíž první části rozhodoval Ústavní soud již v dubnu tohoto roku nálezem pléna (spis. zn. Pl. ÚS 6/13). Tehdy soud zrušil přechodné ustanovení loteriijního zákona, které znemožňovalo až do konce roku 2014 obcím regulovat výskyt tzv. interaktivních videoloterijních terminálů na jejich území a porušovalo tak jejich Ústavou zaručené právo na samosprávu. V květnovém nálezu proto došlo k potvrzení dikce předchozích souvisejících rozhodnutí a k zamezení další dezinterpretace judikatury Ústavního soudu specifickým výkladem ministerstva financí, kdy ministerstvo nerespektovalo závaznost judikatury Ústavního soudu. Ve výroku rozhodnutí zaznělo přímé nařízení k zahájení přezkumných řízení ministerstvem ve vztahu k dříve vydaným povolením, přičemž tento příkaz nesměřuje pouze vůči podnikům vzneseným ze strany města Klatovy, ale má obecnou platnost vůči všem žádostem obcí, které se na ministerstvu financí shromáždily. V textu nálezu bylo také s odkazem na dřívější judikaturu opětovně uvedeno, že „*se provozování výherních hracích přístrojů a obdobných zařízení nachází v zásadě na samém okraji společensky akceptovaných aktivit (byť samozřejmě v míře různé podle typu a parametrů té které hry) a je doprovázeno významnými negativními externalitami*“ a jeho regulace je tak nadměrně žádoucí.

Odvrácenou stranou rušení hazardu v obcích jsou ovšem značné dopady na obecní rozpočty. Na některých místech České republiky tak dochází k zpětnému navracení výherních automatů do obcí a měst (např. Děčín), neboť příjem plynoucí z těchto zařízení chybí nejen v rozpočtech příslušných podniků provozujících herny, ale rovněž v obecních kasách, které z nich běžně poskytují finanční prostředky na kulturní a sportovní akce. Boj s hazardem v ČR tak stále není uzavřenou kapitolou a rozhodnutí nyní leží na bedrech obecních zastupitelstev a jejich volby, jakou cestou budou obce ochotny se při svém budoucím rozvoji vydat.

Ilustrační foto: Hazard. Autor: Lumir Zemla, wikicommons

Zdroje:

Nález Ústavního soudu spis. zn. IV. ÚS 2315/12, ze dne 20. května 2013.

Nález Ústavního soudu spis. zn. Pl. ÚS 6/13, ze dne 11. dubna 2013.

Děčín vzkřísí hazard. S automaty totiž odešly i peníze. ČT24, 22. května 2013, (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/228574-decin-vzkrisi-hazard-s-automaty-totiz-odesly-i-penize/>).

Bude česká ústava obohacena o výrazný prvek přímé demokracie?

Ústavní zákon o obecném referendu

Miroslav Knob

V minulém čísle Bulletinu byla řeč o aktuálně projednávaných novelách českého ústavního pořádku. Následující článek se bude podrobně věnovat jedné z těchto novel, konkrétně připravovanému vládnímu návrhu ústavního zákona o obecném referendu[1], který je momentálně schválen v prvním čtení a přikázán k projednání do výborů.

V článku budou nejprve popsány základní parametry navrhovaného ústavního zákona (samotná podoba procesu k vyhlášení celostátního referenda) a následně představeny základní námitky proti tomuto zákonu (formulované převážně opozičními politiky).

Dle ústavního zákona bude obecné referendum moci být vyhlášeno dvěma způsoby, ale vždy ve formě zákona o konkrétním referendu. Prvním způsobem, jak návrh tohoto zákona předložit ke schválení Parlamentu je návrh vlády, a druhým, který již budí kontroverze, je na návrh občanů v petici. Petice bude probíhat tak, že pokud se nashromáždí 250 tisíc podpisů občanů starších 18 let, je vláda povinna předložit zákon o referendu s konkrétní otázkou, která je již předmětem petice, Parlamentu ke schválení. Pokud Parlament zákon schválí, proběhne referendum, jehož výsledek bude pro vládu závazný, pokud se jej zúčastní alespoň 50 % oprávněných voličů. Zákon dále vypočítává otázky pro referendum nepřipustné jako zásah do materiálního jádra Ústavy, změna daní a otázky bezpečnosti státu.

Připravovaný návrh vznikla jako kompromis mezi stranami vládní koalice (ODS, TOP09 a tehdy VV, dnes LIDEM), přičemž jedna ze stran, ODS, otevřeně slovy Jiřího Pospíšila přiznala, že „*ODS není příznivcem čisté přímé demokracie, preferujeme spíše parlamentní demokracie. Toto je ústupek ODS. Přistoupili jsme na variantu, která nepoškozuje parlamentní systém jako takový.*“[2] Z tohoto vyjádření vyplývá, že příprava zákona se nesla v duchu snahy vypracovat „minimální zákon o všeobecném referendu“.

Hlavní výtky opozice směřují dvojím směrem[3]. Zaprvé opozice kritizuje rozsah omezení, který byl v původním návrhu mnohem širší[4] a který by například neumožnil referendum o případném umístění americké základny v ČR (s odkazem na národní bezpečnost). Druhá, podstatnější výtka směřuje k faktu,

Jiří Dienstbier mladší. Autor: Petr Vilgus, wikipedia.

že občané nemohou referendum vyvolat bez vůle politiků, tedy že zákon o referendu vždy musí odsouhlasit Parlament (kde se navíc předpokládá vládní většina). Senátor Dienstbier (ČSSD) tento fakt dokonce pojmenoval jako „vládní referendum“[5]. Oproti tomu dle vyjádření poslance Pospíšila (ODS) se jedná o kontrolu před neuváženým rozhodnutím voličů[6].

Obecně lze k tomuto návrhu konstatovat, že se dozajista nejedná o jeho finální podobu, ale o kompromis na vládní úrovni, k jehož schválení potřebují strany vládní koalice i hlasy opozice, přičemž představitelé ČSSD dali najevo, že současná podoba ústavního zákona o obecném referendu je pro ně nepřijatelná. Vystává tedy otázka, zda se podaří nalézt shodu a český ústavní pořádek tak bude po více jak dvaceti letech obohacen o prvek přímé demokracie na celostátní úrovni (přičemž snahy o posílení tohoto prvku provází českou ústavu v podstatě od jejího vzniku), či zda bude tento zákon jen dalším marným pokusem.

Poznámky:

[1] VI. n. ústavního zákona o celostátním referendu, sněmovní tisk 661, <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=661&CT1=0> (citováno dne 30. 5. 2013).

[2] ČT24: Češi se zřejmě dočkají obecného referenda, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/169945-cesi-se-zrejme-dockaji-obecneho-referenda/> (citováno dne 30. 5. 2013).

[3] Vyjádření ČSSD, <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/video-galerie/video-novinky/zakon-o-obecnem-referendu/> (citováno dne 30. 5. 2013).

[4] Dle vyjádření ministra Mlsny (nestraníka) v ČT24: Češi se zřejmě dočkají obecného referenda, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/169945-cesi-se-zrejme-dockaji-obecneho-referenda/> (citováno dne 30. 5. 2013).

[5] ČT24: Češi se zřejmě dočkají obecného referenda, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/169945-cesi-se-zrejme-dockaji-obecneho-referenda/> (citováno dne 30. 5. 2013).

[6] Tento zvláštní argument velmi trefně komentoval Jan Kudrna v pořadu ČT24 Události komentáře, ČT24: Češi se zřejmě dočkají obecného referenda, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/169945-cesi-se-zrejme-dockaji-obecneho-referenda/> (citováno dne 30. 5. 2013).

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Vendula Karásková – Miroslav Knob

Vnitrostátní právo

- Baroš, J.: Cesty k suverenitě lidu: nástin genealogie jednoho konceptu, Časopis pro právní vědu a praxi 1/2013.
- Herceg, J.: Přístup médií na jednání soudu a právo na spravedlivý proces, Bulletin advokacie 3/2013.
- Herczeg, J.: Ochrana presumpce nevinny a mediální zpravodajství v Rakousku, Trestněprávní revue 5/2013.
- Hodás, M.: Vztah slobody, bezpečnosti a právného štátu (inter arma silent leges), Právny obzor 3/2013.
- Koudelka, Z.: Obživnutí zrušeného právního předpisu, Jurisprudence 4/2013.
- Kratochvíl, V.: Ústavní soud rozhodl o návrhu skupiny senátorů na zahájení řízení o zrušení čl. II amnestie prezidenta ČR z 1. 1. 2013 (některé ústavněprávní, trestněprávní a trestněprocesní konsekvence), Trestněprávní revue 5/2013.
- Mates, P., Šemík, P.: Zamyšlení nad ústavností správního deliktu provozovatele vozidla, Jurisprudence 4/2013.
- Nonnemann, F.: Poskytování informací, osobních údajů, a souhlas dotčených osob, Právní rozhledy 8/2013.

- Voříšek, V.: Česko-slovenské důchody jako Neverending Story, Právní rozhledy 8/2013.
- Výborný, Š., Mareš, M.: Komparativní analýza obrany demokracie na poli sdružovacího práva v České a Slovenské republice, Časopis pro právní vědu a praxi 1/2013.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Hamulák, O.: Suverenita státu včera a dnes – k dynamice pojmu a hermeneutickým posunům v jeho chápání, Právny obzor 3/2013.
- Kurilovská, L., Lenhartová, K.: EÚ ako otvorená cesta restoratívnej justice, Právny obzor 3/2013.
- Scheu, Ch., H.: Problematika důkazního břemene v evropském antidiskriminačním právu, Jurisprudence 4/2013.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Fürst, R.: Plíživá kuomintangizace Komunistické strany Číny, Mezinárodní politika 5/2013.
- Kolár, T.: EU – Ukraine relations since the Orange revolution, Globalpolitics.cz 4. 5. 2013.
- Pinková, A.: Vliv institucionálního zapojení nevládních organizací na volbu strategií, Středoevropské politické studie 1/2013.
- Smetanková, D.: Komparácia politík voči národnostným menšinám vlád Roberta Fica a Vladimíra Mečiaru na Slovensku v rokoch 1994 až 1998 a 2006 až 2010, Středoevropské politické studie 1/2013.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | webové stránky www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | Redakční rada Hubert Smekal (editor), Lukáš Hoder,
Ladislav Vyhnánek, Linda Janků | Sazba Tomáš Janků | ISSN 1804-2392.